

Tichá, Zdeňka

[Konáč z Hodiškova, Mikuláš. Pravidlo lidského života]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1962, vol. 11, iss. D9, pp. 285-286

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107476>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

nosti by si zasloužila v této antologii Sicílie, podle D'Ancony kolébka italského lyrického zpěvu, který se odtud domněle rozšířil po celém Apeninském poloostrově. I zde je často tvůrcem lidové písně — jak ostatně všude na italském Jihu — jednotlivec v rozporu se společností, ať psanec, bandita stíhaný zákony nebo prodejná žena (*stornelli di meretrici*). Na Sardinii se *strambotti* a *stornelli* nazývají *mutos* s veršem obvykle sedmislabičným a rozdělené na dvě části (*istèria, torrada*), buď samostatně nebo tvořící významový celek. Vliv umělé, městské nebo dvorské poezie bývá i zde tím patrnější, čím je určitá oblast vzdálenější od významných kulturních středisek, obvykle však ustrne ve stylistickou konvenci, uzpůsobenou ovšem lidovému citění a nazírání: písňová tvorba, ani temperamentně vášnivá, ani mužsky dobovvačná, vyznačuje se spíše ženskými rysy rezignované melancholie, střídámé náznakovosti a citové zdrženlivosti. Výbor je uzavřen ukázkami z folklórní poezie (ukolébavky, zaklínadla, říkánky, hádanky) a z vojenských písní počínajíc dobou italských bojů za svobodu (*Risorgimento*) až po druhou světovou válku.

Ve vysvětlujících poznámkách k závěrečné části svého výboru vychází Pasolini ze stejných teoretických předpokladů jako v úvodní stati a dopouští se stejného omylu tím, že považuje lidovou píseň za odnož umělého básnictví, aniž dostatečně přihlíží k jejím osobitým rysům a hodnotí esteticky její vyjadřovací zvláštnosti. Je to ostatně pojetí běžné na buržoazním Západě a podléhají mu i pokrokoví umělci. Jinak však může tato antologie splnit své informační poslání, a to především díky zasvěcenému tlumočení některých ukázek a bystrým postřehům pořadatele, který jako básník dovede lidovou tvorbu přiblížit dnešnímu čtenáři.

Jaroslav Rosendorjský

Mikuláš Konáč z Hodíškova, **Pravidlo lidského života** (k vydání připravil Milan Kopecký, Památky staré literatury české sv. 24, Praha, NČSAV, 1961).

Jedním z úkolů české literární historie zabývající se starší literaturou je studium 15. a 16. století. Předpokladem úspěšného studia je samozřejmě poznání materiálu z tohoto období, a to v co největší úplnosti. K tomuto cíli je zaměřen i vydavatelský plán knižnice Památky staré literatury české, jak ukazují edice z posledních let (H o d u r o v o — H o r á k o v o — vydání L é r y h o *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove*, 1957; K o l á r o v a edice *Frantové a grobiáni*, 1959; moje edice *Veršovaných skladeb Neuberského sborníku*, 1960), mezi něž patří i K o p e c k é h o vydání K o n á č o v a *Pravidla lidského života*.

Kladně je třeba hodnotit již samu volbu edice z autora, jímž se vydavatel zabývá delší dobu, jak ukazuje několik jeho článků, i práce rozsáhlejší. Význam Konáčova Pravidla pro svou dobu i pro období novější je nepochybný a také autor, či lépe překladatel Mikuláš Konáč si zaslouhuje větší pozornosti, než jaké se mu donedávna dostávalo: nebyl totiž pokládán za zvlášt pozoruhodnou osobnost v českém literárním životě 16. století a zejména nebyl docňován jako vydavatel a jako tiskař. Jeho jméno bylo zastíněno jménem Veleslavinovým a teprve Kopecký ukazuje ve svých pracích, že Konáč je obdobně výraznou i významnou postavou v první polovině 16. století, jako byl Veleslavín v polovině druhé.

V úvodní stati vydavatel nejprve přibližuje čtenáři životní osudy autorovy a jeho činnost jako spisovatele, překladatele i vydavatele, pak sleduje historii tématu Konáčova Pravidla lidského života z orientálního prostředí až po Konáčův překlad, vztah Konáčova díla k latinské verzi (Jan z Capuy, *Directorium vitae humanae*), upozorňuje na některé rysy Konáčova jazyka a v závěru připomíná i novočeské zpracování bajek Bidpajových (v Pravidle = Sendbarových). V těchto úvodních výkladech pokládám za důležité zejména Kopeckého snahu o přesné zařazení Konáče do literárního procesu, neboť jde o postavu, která stojí na pomezí mezi středověkem a renesancí a ve své činnosti ztělesňuje tuto přechodnou epochu obdobně jako ji také odráží např. literární dílo Hynka z Poděbrad. Přesné určení místa, které zaujmají významné osobnosti našeho literárního života v onom přechodném období je nutné proto, abychom mohli co nejspolehlivěji stanovit, kdy lze u nás hovořit již o literatuře renesanční, kterými prostředky byla tato literatura u nás připravována, jak se nově vznikající tvorba onoho přechodného období vyrovnávala s tradičními uměleckými postupy, které přežívaly v skladbách vrcholného středověku znova uváděných do oběhu po husitských válkách atp. Kopecký umísťuje Konáče do literárního procesu v podstatě zřídle. Měl by však mnohem opatrněji zacházet s pojmem *renesance* zejména tam, kde klade rovnítko mezi „zdravou smyslovostí“ a „renesancí“ (str. 16). Ne každá „zdravá smyslovost“ totiž je projevem renesančním — podle

toho by pak musel být dílem renesančním např. veršovaný rytířský „román“ *Tristram a Izalda*. Kromě toho zasluhují si pozornosti Kopeckého výklady některých rysů umělecké metody díla. Především vydavatel správně hodnotí kompozici jednotlivých kapitol Pravidla, která vskutku je někdy složitá natolik, že jen stěží můžeme sledovat hlavní dějové pásmo. Lze souhlasit i s Kopeckého názorem, že Konáčova schopnost vyjadřovací, jeho čeština si zaslouží bedlivě pozornosti přesto, že je ještě značně vzdálena češtině veleslavínské. Je však zajímavé, že čteme-li Konáčovu předmluvu k Pravidlu (dedikaci) a srovnáme-li ji po jazykové stránce (zejména syntax) s překladem Pravidla, jeví se předmluva jako méně obratná. Zdá se, že Konáč (byť Kopecký upozorňuje na to, že v jeho doslovném překladu jsou latinismy ve větné vazbě) dovedl lépe překládat než sám tvořit. Jistě by bylo dobře zamyslet se nad tímto jevem, neboť — jde-li o jev v celém Konáčově díle — vedla by tato skutečnost oprávněně k nepříliš příznivému pohledu na Konáčovo jazykové umění. Vzhledem k tomu, že překladatelská činnost nebyla u Konáčových současníků nikterak druhořadou činností, stálo by alespoň za stručnou zmínku, jaké místo v tomto odvětví literární tvorby zaujímá dílo Konáčovo. Jde nejen o srovnání např. s překlady Hynka z Poděbrad, které jsou jiného typu než překlady Mikuláše Konáče (nejsou doslovné), ale o srovnání s překladatelskou činností našich humanistů. Zmínit se o Konáčově způsobu překládání by bylo potřebí i proto, že nepochybně některé umělecké rysy jsou důsledkem toho, že jde o překlad; nesporně by bylo zajímavé i potřebné ukázat, jak se Konáčův překlad začlenil do domácího kontextu. Abych uvedla alespoň jeden příklad: za pozornost by stálo vysledovat, jak Konáč užívá opakování. Hned v první kapitole (str. 49–50 Kopeckého edice) o Beroziášovi je mj. využito anaforického opakování obratu „duše má“, které má silnou estetickou působivost a podtrhuje i obsahovou stránku uvedeně pasáže. A právě anaforického opakování nebylo užito jen v citované pasáži, ale objevuje se i na jiných místech v Pravidle.

Pokud jde o průvodní aparát Kopeckého edice, je třeba ocenit zejména péči, s níž se vydavatel vyrovnával s jazykovou úpravou textu a s níž pořídil vysvětlivky k edici Pravidla lidského života. Velké nároky zřejmě kladly na vydavatele vysvětlivky, a to proto, že mnohde jsou u Konáče zkomolena jména a jeho historické údaje nejsou přesné.

Kopeckého edice je dalším krokem k poznání literatury 16. století, a to nejen pro badatele, ale i pro širší okruh čtenářů, kterým zpřístupňuje zajímavé dílo autora většinou jim až dosud neznámého. Edice bude sloužit i jazykovědcům (např. při řešení problémů kvantity v 16. století). Nepochybně si jí všimnou i folkloristé, neboť (byť jen velmi stručně) upozorňuje na putování látek z tzv. literatury vyšší do folkloru. A měli by si ji přečíst i zájemci o literaturu novější, neboť ukazuje, jak staré látky oplodňovaly i literaturu „novou“. Škoda jen, že knize nebyla věnována větší péče v NČSAV, které se mělo postarat o lepší papír na knihu, a také o lepší technické provedení obrázkového doprovodu knihy.

Zdeňka Tichá